

บทที่ 2

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งจะนำเสนอตามลำดับดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

- 1.1 นโยบายการพัฒนาการศึกษาเทศบาลและเมืองพัทยา
- 1.2 เกณฑ์มาตรฐานการศึกษาโรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยา
- 1.3 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกับการปฏิรูปการเรียนรู้
- 1.4 แนวคิด ความหมาย และปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 1.5 สมรรถภาพที่จำเป็นในการจัดกิจกรรมการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

- 1.6 ความต้องการฝึกอบรมและรูปแบบการฝึกอบรม

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1. นโยบายการพัฒนาการศึกษาเทศบาลและเมืองพัทยา (กองการศึกษาเทศบาลเมืองพิษณุโลก 2540 : 22 - 28)

1.1 การศึกษาเพื่อพัฒนาบุคคล

นโยบาย เร่งรัดปรับปรุงคุณภาพการจัดการศึกษา ทั้งในและนอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความพร้อมแก่เด็กระดับก่อนประถมศึกษา เสริมสร้างความรู้และทักษะพื้นฐานด้านวิชาการและอาชีพที่เหมาะสม ปลูกฝังค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และอุดมการณ์ที่ถูกต้องแก่เด็กในวัยเรียนเยาวชนและประชาชนอย่างทั่วถึง รวมทั้งสร้างศรัทธาและจิตสำนึกในประชาธิปไตย

1.2 การศึกษาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

นโยบาย พัฒนาวีธีจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาของเทศบาลและเมืองพัทยาให้มีคุณภาพมากขึ้นโดยเน้นการเสริมสร้างทักษะกระบวนการคิดอย่างเป็นวิทยาศาสตร์และการนำเทคโนโลยีมาใช้

1.3 การกระจายโอกาสทางการศึกษา

นโยบาย ขยายการศึกษาทุกประเภททุกระดับเพื่อให้ผู้ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจสังคม และผู้มีความผิดปกติทางร่างกายสมองและจิตใจ ที่อยู่ในเขตเมืองให้ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง

1.4 การศึกษาขั้นพื้นฐาน

นโยบาย เร่งรัดการขยายและยกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทุกรูปแบบ ตามความจำเป็นและความต้องการของประชาชน

1.5 เครือข่ายการเรียนรู้

นโยบาย พัฒนาระบบการจัดการศึกษา ของเทศบาลและเมืองพัทยา ให้มีความยืดหยุ่นและสัมพันธ์กันระหว่างการศึกษาในระบบและนอกระบบโรงเรียน เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้และความร่วมมือระหว่างภาคเอกชนกับท้องถิ่น

1.6 การศึกษาเพื่ออาชีพ

นโยบาย พัฒนาการจัดการศึกษาในรูปแบบการจัดการศึกษาต่อเนื่องของเทศบาลและเมืองพัทยา ให้สามารถผลิตกำลังคนอย่างสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ

1.7 ครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

นโยบาย เสริมสร้างและปรับปรุงระบบการบริหารงานบุคคล และพัฒนาคุณภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่องเพื่อให้บุคลากรทางการศึกษาของเทศบาลและเมืองพัทยามีการพัฒนาคน พัฒนางานและสามารถปฏิบัติงานในความรับผิดชอบให้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ

1.8 การบริหารงานและการระดมสรรพกำลังเพื่อการศึกษา

นโยบาย พัฒนาขีดความสามารถในการจัดการศึกษาของเทศบาลและเมืองพัทยา ให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ

1.9 ระบบสารสนเทศเพื่อการศึกษา

นโยบาย ส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์จากระบบสารสนเทศในการพัฒนาการศึกษาของเทศบาลและเมืองพัทยา

1.10 การพัฒนาเยาวชนและประชาชน

นโยบาย เร่งรัดพัฒนาคุณภาพชีวิตและเร่งรัดพัฒนาคุณภาพประชากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนและประชาชนในเขตเทศบาลและเมืองพัทยา โดยใช้การศึกษาเป็นสื่อและเป็นเครื่องมือในการพัฒนา

1.11 การพัฒนาสตรี

นโยบาย เร่งรัดพัฒนาบทบาทของสตรีในเขตเทศบาลและเมืองพัทยาให้มีความรู้ ความสามารถและทักษะในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชุมชน โดยใช้การศึกษา เป็นสื่อ และ เครื่องมือในการพัฒนา

1.12 การส่งเสริมและพัฒนาการศึกษาและนันทนาการ

นโยบาย ส่งเสริมและสนับสนุนให้เทศบาลและเมืองพัทยา ยกระดับมาตรฐานการศึกษา แก่นักเรียน เยาวชน และประชาชนโดยเน้นการส่งเสริมกีฬาเพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ ส่งเสริมให้มีการพัฒนาการศึกษาเพื่อนำไปสู่การแข่งขันและการกีฬาเพื่ออาชีพและใช้นันทนาการในการพัฒนาเยาวชน

1.13 ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

นโยบาย สนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรม เพื่อปลูกฝังให้เด็กเยาวชน ประชาชนมีความรู้และตระหนักถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมประเพณี ศาสนา รวมทั้งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. เกณฑ์มาตรฐานการศึกษาโรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยา

กรมการปกครอง สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น ในฐานะหน่วยงานรับผิดชอบในการกำกับ ดูแล ส่งเสริมและสนับสนุนให้การจัดการศึกษาของเทศบาลและเมืองพัทยา เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพทั้งการจัดการศึกษาในระบบ วิทยาลัยและนอกระบบโรงเรียน (สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น 2540 : 7) ได้จัดมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยาให้หน่วยงานและผู้รับผิดชอบการดำเนินงานทางการศึกษา คือนั้นเป้าหมายที่จะต้องจัดการศึกษา ให้เป็นไปตามข้อกำหนด ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของการศึกษา ระดับจังหวัดหรือเทศบาล กองการศึกษาจะกำหนดมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนในสังกัด โดยคำนึงถึงความสอดคล้องตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ และมาตรฐานที่กรมการปกครอง สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่นกำหนด และความพร้อมตามศักยภาพของโรงเรียนในสังกัด ใช้เป็นข้อกำหนดในการจัดการศึกษาเพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้อง เน้นคุณภาพขั้นต่ำ ต้องดำเนินการให้ได้มาตรฐานที่ต้องการ ในการจัดการศึกษาในระดับโรงเรียนผู้บริหารโรงเรียนและผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่กำหนดมาตรฐานการศึกษาในโรงเรียน ที่จะต้องให้มีเกิด โดยคำนึงถึงมาตรฐานการศึกษา ที่ชาติ กรมต้นสังกัด เทศบาล และชุมชนต้องการ ทั้งนี้ การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา ตามหลักสูตรของกรมวิชาการ ได้กำหนดไว้เป็น 3 กลุ่มมาตรฐานใหญ่ คือกลุ่มมาตรฐานด้านคุณลักษณะผู้เรียน

กลุ่มมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารจัดการ และกลุ่มมาตรฐานด้านปัจจัยหรือทรัพยากรทางการศึกษา ในส่วนของการกำหนดมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยา ได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานเพิ่มจากงานทั่วไปอีกกลุ่มมาตรฐานใหญ่ เพื่อให้สอดคล้องกับระบบการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษา ของโรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยา ที่ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี การศึกษา 2528 เป็นต้นมาทุกปี ประกอบด้วย (สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น 2541 : 3 – 12)

1. มาตรฐานการศึกษาด้านปัจจัยหรือทรัพยากร
2. มาตรฐานการศึกษาด้านกระบวนการบริหารจัดการ
3. มาตรฐานการศึกษาด้านผลสัมฤทธิ์และคุณลักษณะนักเรียน (ผลผลิต)
4. มาตรฐานการศึกษาด้านความพึงพอใจของชุมชน

มาตรฐานการศึกษาด้านปัจจัยหรือทรัพยากร

มาตรฐานที่ 1 ผู้บริหารสถานศึกษามีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการ

มาตรฐานที่ 2 ครูมีคุณวุฒิ มีความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีจำนวนเพียงพอ

มาตรฐานที่ 3 สถานศึกษามีบุคลากรสนับสนุนในการบริหารและการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมและเพียงพอ

มาตรฐานที่ 4 สถานศึกษามีการดำเนินการให้ผู้เรียนมีความพร้อมและมีประสบการณ์พื้นฐาน โดยมีจำนวนและเกณฑ์อายุตามที่กฎหมายกำหนด

มาตรฐานที่ 5 สถานศึกษามีการนำทรัพยากร ภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่น สนับสนุนการจัดและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา

มาตรฐานที่ 6 สถานศึกษามีงบประมาณเพื่อใช้ในการบริหารการศึกษา ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเพียงพอ

มาตรฐานที่ 7 สถานศึกษามีวัสดุครุภัณฑ์ สื่อการเรียนการสอน และทรัพยากรที่เอื้อต่อการบริหาร การจัดการเรียนการสอนอย่างเหมาะสมและเพียงพอ

มาตรฐานที่ 8 สถานศึกษามีข้อมูลระบบสารสนเทศ และใช้ประโยชน์ในการบริหาร การจัดการ และพัฒนาคุณภาพการศึกษา

มาตรฐานที่ 9 สถานศึกษามีอาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องพิเศษที่เอื้อต่อการบริหาร และการจัดการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม

มาตรฐานที่ 10 สถานศึกษามีสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้อต่อการบริหาร และการจัดการเรียนการสอน

มาตรฐานการศึกษาด้านกระบวนการบริหารจัดการ

มาตรฐานที่ 1. สถานศึกษาจัดระบบการบริหารงานวิชาการ ให้สอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตร ความต้องการของท้องถิ่น และเป้าหมายของการพัฒนาประเทศ

มาตรฐานที่ 2 สถานศึกษาจัดบริหารงานบุคคลให้มีประสิทธิภาพ

มาตรฐานที่ 3 สถานศึกษาบริหารการจัดการอาคาร สถานที่ สิ่งแวดล้อม ให้ถูกหลักสุขาภิบาลเอื้อต่อการพัฒนาทุกด้าน มีความปลอดภัยและเกิดประโยชน์สูงสุด

มาตรฐานที่ 4 สถานศึกษาบริหารงานธุรการ การเงินและพัสดุ อย่างเป็นระบบเป็นปัจจุบัน และมีประสิทธิภาพเอื้อต่อการจัดการศึกษา

มาตรฐานที่ 5 สถานศึกษาจัดกิจกรรมและบริการต่างๆ ส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาการและความต้องการของผู้เรียน

มาตรฐานที่ 6 สถานศึกษา ชุมชน ช่วยเหลือเกื้อกูลและร่วมมือกันจัดการศึกษาและพัฒนาชุมชน

มาตรฐานที่ 7 สถานศึกษาจัดและพัฒนาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น

มาตรฐานที่ 8 สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ ตามขั้นตอนการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 9 สถานศึกษาจัดการเรียนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

มาตรฐานที่ 10 สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการกลุ่ม

มาตรฐานที่ 11 สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนซ่อมเสริม เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ

มาตรฐานที่ 12 บุคลากรในสถานศึกษามีสัมพันธภาพที่ดีในการปฏิบัติตน

มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษาประเมินคุณภาพการจัดการศึกษา เพื่อปรับปรุงพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษาให้มีมาตรฐาน

มาตรฐานการศึกษาด้านผลสัมฤทธิ์และคุณลักษณะผู้เรียน (ผลผลิต)

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพพลานามัยและบุคลิกภาพดี

มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนปลอดจากสิ่งเสพติดให้โทษ สิ่งมอมเมา โรคเอดส์และโรคติดต่อร้ายแรง

มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดี ของครอบครัว ชุมชนและสังคมและปฏิบัติตนตามระบอบประชาธิปไตย

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานทุกกลุ่มประสบการณ์ตามระดับการศึกษา

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐานที่ 7 ผู้เรียนมีทักษะในการคิดคำนวณ

มาตรฐานที่ 8 ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ ด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสารสนเทศ นำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐานที่ 9 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหา

มาตรฐานที่ 10 ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการทำงานการจัดการเลือกใช้เทคโนโลยีพื้นฐาน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการพัฒนางานและมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

มาตรฐานที่ 11 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรฐานที่ 12 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย ด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

มาตรฐานที่ 13 ผู้เรียนมีความรักและภูมิใจในความเป็นไทย สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

มาตรฐานที่ 14 ผู้เรียนมีจิตสำนึกที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

มาตรฐานการศึกษาด้านความพึงพอใจของชุมชน

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน

มาตรฐานที่ 2 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูเป็นที่ศรัทธา และยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน

มาตรฐานที่ 3 สถานศึกษาได้มาตรฐานเป็นที่พึงพอใจและยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน

มาตรฐานที่ 4 ผู้ปกครองและชุมชนให้การสนับสนุนและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดและพัฒนาศึกษา

มาตรฐานที่ 5 สถานศึกษามีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารทางวิชาการ ข้อมูลด้านอื่นๆ เป็นศูนย์ข้อมูลหรือคลังวิชาการของท้องถิ่น ชุมชนนั้นๆ อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

3. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกับการปฏิรูปการเรียนรู้ (คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ 2543 : 7 - 14)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวดที่ 4 แนวการจัดการศึกษาเป็นการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ถือว่าเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษาระยะของหมวดนี้ครอบคลุมหลักสาระและกระบวนการจัดการศึกษาที่เปิดกว้างเป็นแนวทาง การมีส่วนร่วมสร้างสรรค์

วิสัยทัศน์ทางการเรียนการสอน ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน สาระเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ผู้เรียน สำคัญที่สุด ซึ่งมีสาระสำคัญ 8 เรื่องใหญ่ๆ คือ

3.1 หลักการจัดการศึกษา ต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษา ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

3.2 สาระการเรียนรู้เน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคมตลอดจนประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทย การเมือง และการปกครอง ความรู้และทักษะ ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งเรื่องจัดการด้าน คณิตศาสตร์ ด้านภาษา การประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีสุข การใช้และการปรับปรุงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้

3.3 กระบวนการเรียนรู้ ต้องจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรม ให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดและความแตกต่างของผู้เรียน ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การแก้ไขปัญหา ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและใฝ่รู้ ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนรู้ และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ผู้ปกครอง ชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ ทุกเวลาทุกสถานที่

3.4 บทบาทรัฐในการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ โดยการส่งเสริมการดำเนินงานและจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต อย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ

3.5 การประเมินผลการเรียนรู้ พิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ สังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่กันไป และให้นำผลการประเมินมาใช้ประกอบการพิจารณาจัดสรร โอกาสการเข้าศึกษาต่อโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย

3.6 การพัฒนาหลักสูตร ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด หลักสูตรแกนกลาง และให้สถานศึกษาจัดทำสาระของหลักสูตร ที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาของชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

3.7 บทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล สถาบัน และองค์กรต่างๆ จัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

3.8 การวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอน ที่มีประสิทธิภาพและส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป. : 24) ได้ให้ความหมายของ หัวใจของการปฏิรูปการศึกษา คือ การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้เพราะจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง วิธีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน จากเดิมที่ครูเป็นศูนย์กลางบอกความรู้และควบคุมกิจกรรม เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจอย่างหลากหลาย สนุกสนาน ท้าทาย และมีความมั่นใจ อันเป็นเครื่องหมายที่แสดงถึงความมีชีวิตชีวา ของกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและยั่งยืนกระบวนการดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้อย่างดีต้องปรับเปลี่ยนแนวการสนับสนุนอื่นๆ ให้เหมาะสมด้วย การปฏิรูปการเรียนรู้ จึงเป็นแรงผลักดันสำคัญให้เกิดการปฏิรูปเรื่องอื่นๆ ด้วย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นบทบัญญัติที่ให้ทิศทางการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ชัดเจน ซึ่งผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องมีความเข้าใจตรงกันและเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิรูป โดยมุ่งหวังที่จะได้เห็นคนไทยเป็นหนึ่งคนดี คนเก่ง และมีความสุข

4. แนวคิด ความหมาย และปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ (คณะกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ 2543 : 18 – 28)

4.1 แนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ มิใช่เรื่องใหม่ได้มีการใช้แนวคิดนี้สืบต่อกันมาอย่างกว้างขวางในสังคมไทย

การเรียนรู้ตามแนวพุทธธรรมเน้น “คน” เป็นศูนย์กลาง กระบวนการเรียนรู้จึงเป็นการพัฒนา “คน” ให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข วิธีการฝึกอบรมจึงเป็นการพัฒนาทุกองค์ประกอบของความเป็น “คน”

การเรียนรู้ตามวิถีชีวิตไทย แบบดั้งเดิม มีลักษณะสั่งสอนเป็นรายบุคคล มืออยู่ในครอบครัว สรุปได้ดังนี้

1. เป็นกระบวนการเฉพาะ ชีบซับลักษณะนิสัย
2. กระบวนการถ่ายทอดปลูกฝังวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม
3. กระบวนการเรียนรู้วิชาการ
4. กระบวนการอบรมกิริยามารยาท ทั้งกาย วาจาใจ ตามหลักคุณธรรม
5. กระบวนการฝึกปฏิบัติด้วยการทำให้ดูแล้วฝึกให้ทำเป็น
6. กระบวนการส่งเสริม สัมมาทักสิล ให้หลักหลานเป็นคนคิดดี คิดซื่อ

สื่อประกอบการเรียนรู้ นอกจากเครื่องใช้ในครัวเรือนเครื่องมือทำมาหากินแล้วเด็กได้เรียนรู้จาก

ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม นิทานพื้นของเล่น การละเล่น บทกลอน สุภาษิต ปริศนาคำทาย การเรียนรู้ของเด็กไทยมีลักษณะสัมพันธ์และสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม บูรณาการระหว่างความรู้ ความสามารถปฏิบัติได้จริงและควมมีคุณธรรม ซึ่งผู้สอนควรได้นำมาประยุกต์ใช้ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับกาลสมัย

ศรีพรพรรณ เวียนทองและคณะ (2542:26) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญว่า เป็นการจัดการเรียนการสอนที่คำนึงถึงความถนัด ความสนใจและลักษณะพิเศษของผู้เรียนแต่ละบุคคล และวิธีการเชิงจิตวิทยาเพื่อส่งเสริมแรงกระตุ้นความสนใจ สร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนใฝ่รู้ โดยเป็นกระบวนการค้นพบความรู้เองของผู้เรียนอย่างมีความสุขโดยครูลดบทบาทการบอกความรู้มาเป็นผู้ให้คำแนะนำปรึกษา กระตุ้นและเสริมแรงหรือกำกับส่วนนักเรียนได้เป็นผู้กระทำด้วยตนเองให้มากที่สุด

การจัดการกระบวนการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญควรคำนึงถึงประเด็นสำคัญดังนี้

1. สมรรถนะของมนุษย์มีศักยภาพในการเรียนสูงสุด มนุษย์สามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ ต้องอาศัยสมองและระบบประสาทสัมผัสเป็นพื้นฐานของการรับรู้ ซึ่งรับความรู้สึกจากอวัยวะรับความรู้สึก 6 ทา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ กระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ผู้สอนจะต้องสนใจและให้ผู้เรียนได้พัฒนาสมอง จิตใจ มือ และสุขภาพองค์รวม

2. ความหลากหลายของสติปัญญา แต่ละคนมีความสามารถหรือความเก่งแตกต่างกัน และมีรูปแบบการพัฒนาเฉพาะของแต่ละคน สิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการพัฒนาเสริมสร้างความสามารถให้แตกต่างกันอย่างเห็นชัดเจน การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ควรจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนเป็นรายบุคคลให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคลซึ่งสามารถเก่งได้หลายด้าน

3. การเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ตรงแนวการจัดการกระบวนการเรียนรู้มีดังนี้

3.1 จัดกิจกรรมการสอนให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคลให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามความสามารถ ทั้งด้านความรู้ จิตใจ อารมณ์และทักษะต่างๆ

3.2 ลดการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาลง ผู้เรียนผู้สอนมีบทบาทร่วมกัน ใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ในการแสวงหาความรู้ ให้เรียนจากสถานการณ์จริง จากสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย

3.3 กระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ครูทำหน้าที่เตรียมการ จัดสิ่งเร้า ให้คำปรึกษา วางแนวกิจกรรมและประเมินผล

ชนาธิป พรกุล (2544: 3-4) ได้ให้แนวคิดของการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ไว้ว่า เป็นการจัดการตามแนวทฤษฎีพุทธินิยม (Cognitive theories) ที่เชื่อว่าการเรียนรู้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในสมอง เกิดจากกระบวนการกระทำกับข้อมูล มีการบันทึกข้อมูลและดึงข้อมูลออกมาใช้ วิธีเรียนรู้มีผลต่อการจำ การลืมและการถ่ายโอน (Transfer) ความรู้แรงจูงใจจะระหว่างการเรียนรู้มีความสำคัญต่อการชักนำความสนใจ มีอิทธิพลต่อกระบวนการจัดข้อye และส่งผลโดยตรงต่อรูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียน ปัจจุบันแนวคิดการสร้างสรรค์สร้างความรู้ (constructivism) ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายว่า มีความสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนแบบยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ แนวคิดนี้

มีความเชื่อว่า ความรู้เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยตนเอง สามารถเปลี่ยนแปลงและพัฒนาให้
งอกงามขึ้นได้เรื่อยๆ โดยอาศัยการพัฒนาโครงสร้างความรู้ภายในบุคคล และการรับรู้สิ่งต่างๆ
รอบตัว โครงสร้างของความรู้มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. ความรู้เดิมที่ผู้เรียนมีอยู่
2. ความรู้ใหม่ที่ผู้เรียนได้รับเป็นข้อมูล ความรู้ ความรู้สึกและประสบการณ์
3. กระบวนการทางสติปัญญา ซึ่งเป็นกระบวนการทางสมองที่ผู้เรียนใช้ทำความเข้าใจกับความ
เข้าใจกับความรู้ใหม่ และเชื่อมโยงปรับความรู้เดิมและความรู้ใหม่เข้าด้วยกัน

ดังนั้นครูที่จัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญจึงมีความเชื่อว่าผู้เรียน
ทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ ผู้สอนไม่จำเป็นต้องบอกความรู้เนื้อหา
สาระอีกต่อไป

4.2 ความหมายของการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ (nmr
อนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ 2543 : 18 - 20) ได้ให้ความหมายไว้ว่ากระบวนการเรียนรู้โดย
ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การกำหนดจุดมุ่งหมาย สาระกิจกรรม แหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้
และการวัดประเมินผล ที่มุ่งพัฒนา “คน” และ “ชีวิต” ให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้เต็มตาม
ความสามารถ สอดคล้องกับความถนัดความสนใจ และความต้องการของผู้เรียนการจัดการกิจ
กรรมการเรียน ให้ผู้เรียนได้สัมผัสและสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ทั้งที่เป็นเพื่อนมนุษย์ ธรรม
ชาติ และเทคโนโลยี ผู้เรียนได้ค้นคว้า ทดลองฝึกปฏิบัติ แลกเปลี่ยนเรียนรู้จนค้นพบสาระ
สำคัญของบทเรียน ได้ฝึกวิธีคิดวิเคราะห์สร้างสรรค์จินตนาการ และสามารถแสดงออกได้
ชัดเจนมีเหตุผล คุรมีบทบาทปลุกเร้าและเสริมแรงศิษย์ในทุกกิจกรรมให้ค้นพบคำตอบและแก้
ปัญหาด้วยตนเอง รวมทั้งการร่วมทำงานเป็นกลุ่ม จัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมความมีวินัย รั
บผิดชอบในการทำงาน ผู้เรียนมีโอกาสฝึกการประเมินและปรับปรุงตนเองยอมรับผู้อื่น สร้างจิต
สำนึกในความเป็นพลเมืองและเป็นพลโลก

การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ ทุกเวลา เกิดขึ้นได้หลายระดับ ทั้งในตัวผู้เรียนใน
ห้องเรียน และนอกเหนือไปจากห้องเรียนที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม

ระดับผู้เรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม ในการกำหนดจุด
มุ่งหมายกิจกรรม และวิธีการเรียนรู้ ได้คิดเอง ปฏิบัติเอง ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งร่วม
ประเมินผลการพัฒนาการเรียนรู้ตามศักยภาพ ความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของแต่ละ
คน

ระดับห้องเรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ ผู้เรียนได้คิดเอง ทำเอง ปฏิบัติ
และสร้างความรู้ด้วยตนเองในเรื่องที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย
หลายมีส่วนร่วมในการกำหนดจุดมุ่งหมาย กิจกรรม และวิธีการเรียนรู้ สามารถเรียนรู้ร่วมกับ
ผู้อื่นอย่างมีความสุข มีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนาการเรียนรู้

ครู เป็นผู้วางแผนขั้นต้น ทั้งเนื้อหาและวิธีการแก่ผู้เรียน จัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และช่วยชี้แนะแนวทางการแสวงหาความรู้ที่ถูกต้องให้แก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล

วิเศษ ชินวงศ์ (2544: 36) ได้ให้ความหมายของกระบวนการเรียนรู้ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญว่า หมายถึงการกำหนดจุดมุ่งหมาย กิจกรรมแหล่งเรียนรู้ และการวัดประเมินผลที่มุ่งพัฒนาคน และชีวิตให้เกิดประสบการณ์ เพื่อการเรียนรู้ได้มาตามความสามารถ สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจและความต้องการของผู้เรียน กิจกรรมการเรียน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ครูเป็นผู้ปลุกเร้าและเสริมแรงศิษย์ในทุกกิจกรรม ให้ค้นพบคำตอบและแก้ปัญหาด้วยตนเอง รวมทั้งการร่วมทำงานเป็นกลุ่ม ปลุกฝังความมีระเบียบวินัย รับผิดชอบการทำงาน ฝึกการประเมินและปรับปรุงตนเอง ยอมรับผู้อื่นสร้างจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองและเป็นพลโลก

แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

1. การสำรวจความต้องการ ขั้นแรกควรศึกษาธรรมชาติและกำหนดความต้องการของผู้เรียนโดยการซักถาม สังเกต สัมภาษณ์ พูดคุย หรือทำแบบทดสอบก่อนเรียน เพื่อสร้างและกระตุ้นความสนใจ สำรวจความสนใจและพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียนรายบุคคล รวมทั้งศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา 22 เป็นแนวทางสำหรับการดำเนินการ

2. การเตรียมการสอน ครูต้องเตรียมศึกษาเนื้อหาสาระวิชาในหลักสูตรและจุดประสงค์ของการเรียนรู้ ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ว่าหลักสูตรต้องการอะไร แคไหน มีจุดประสงค์ของการเรียนรู้อย่างไรและทำไมจึงต้องทำอย่างนั้น เพื่อการวางแผนจัดกระบวนการเรียนรู้ให้มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน และหากเป็นไปได้ควรเชื่อมโยงและบูรณาการสาระการเรียนรู้แต่ละวิชาที่สัมพันธ์กันเข้าด้วยกัน เพื่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับวิถีชีวิตจริง และให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงให้มากที่สุด ทั้งนี้ครูต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ตามความสนใจและความถนัดอย่างเหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองและความสนใจรายบุคคล เนื่องจากครูไม่ใช่ผู้บอกผู้สอนอย่างเดียว ครูจึงต้องเตรียมแหล่งข้อมูลทั้งที่เป็นสื่อการเรียน ใบความรู้ ใบงาน และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆหรือศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง ที่มีข้อมูลความรู้ ที่ผู้เรียนสามารถเลือกศึกษา ค้นคว้าตามความต้องการ การสำรวจแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์กีฬาและนันทนาการ เป็นต้น

อาภร ใจเที่ยง (2540 : 10) ได้กล่าวถึงการเตรียมการสอนของครูว่า ครูผู้สอนจะต้องเตรียมการสอนดังนี้

1. ครูต้องศึกษาหลักสูตร คู่มือครู รวมทั้งเอกสารประกอบการสอน เพื่อจัดทำเป็นแผนการสอน

2. ครูต้องศึกษาผู้เรียน ซึ่งจะทำให้ทราบถึงความรู้พื้นฐานและประสบการณ์เดิมของผู้เรียน รวมทั้งความถนัด ความสนใจของผู้เรียน เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับช่วยในการเตรียมการสอนของครู

3. ครูต้องเขียนแผนการสอน โดยเขียน จุดประสงค์การสอน เนื้อหาสาระสำคัญของบทเรียน สื่อ และการวัดผลประเมินผล

4. ครูต้องเตรียมสื่อการสอน การจัดทำเอกสารหรือข้อทดสอบ และสิ่งอำนวยความสะดวกให้พร้อมก่อนทำการสอน

ไพฑูริย์ สินลาร์รัตน์ (2542: 157) ได้ให้ความหมายของการเตรียมการสอนหรือการวางแผนการสอนว่า เป็นการจัดกิจกรรมในการคิดและทำของครู ที่เป็นการเตรียมการสอนล่วงหน้าก่อนสอน ซึ่งประกอบด้วย การกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหา กิจกรรมการสอน สื่อ และการประเมินผล

3. การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้

3.1 นำเข้าสู่บทเรียน ขั้นนี้ครูควรใช้ประเด็นคำถาม สถานการณ์หรือกิจกรรม ที่กระตุ้นหรือท้าทายให้ผู้เรียนเกิดความสงสัยใคร่รู้ ครูควรเป็นกัลยาณมิตรของผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่าคุณคือผู้ที่ช่วยเหลือเขาได้ในทุกเรื่อง ครูต้องรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคลเป็นอย่างดี เพื่อใช้ความถนัด ความสนใจ ลีลาการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นจุดกระตุ้นศักยภาพของแต่ละบุคคลและดึงดูดให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นและเต็มใจ

3.2 ขั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูเป็นบุคคลที่สำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ มุ่งจัดกิจกรรมและสร้างบรรยากาศที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต โดยใช้สื่อที่หลากหลาย ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมเสนอกิจกรรม และลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอน สรุปความรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ทั้งกับสมาชิกภายในกลุ่มและสมาชิกระหว่างกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการแสวงหาความรู้

3.3 ขั้นวิเคราะห์ อภิปรายผลและองค์ความรู้ที่สรุปได้ จากกิจกรรมการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ โดยเน้นให้ผู้เรียนเกิดการค้นพบองค์ความรู้ด้วยตนเอง ครูเป็นผู้สังเกตเพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับ ให้องค์ความรู้ที่ได้ชัดเจน เป็นการเสริมแรงและกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจการค้นหาคำความรู้ต่อไป

4. การประเมินผลการเรียนรู้ เป็นการประเมินที่มุ่งเน้นผลที่เกิดกับผู้เรียนเป็นสำคัญ การประเมินเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ การร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ และการทดสอบเพื่อพัฒนาและค้นหาศักยภาพ จุดเด่นจุดด้อยของผู้เรียนและตรวจสอบว่า กระบวนการเรียนรู้ ได้พัฒนาผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่ ผลการเรียนรู้จะเป็นตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพการสอนของครู ดังนั้น

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ต้องวัดและประเมินให้ครอบคลุมทุกด้าน โดยมีขั้นตอนในการประเมินคือ

1. กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการประเมิน
2. พิจารณาขอบเขต เกณฑ์ วิธีการและสิ่งที่จะประเมิน
3. พิจารณากำหนดองค์ประกอบและผู้ประเมินว่าใครบ้างจะเป็นผู้ประเมิน
4. เลือกใช้เทคนิคและเครื่องมือประเมินที่หลากหลาย เหมาะสมกับวัตถุประสงค์

ประสงค์และเกณฑ์ในการประเมิน

5. กำหนดเวลาและสถานที่ที่จะประเมิน

6. วิเคราะห์ผลและจัดการข้อมูลการประเมิน

7. สรุปผลการประเมิน เพื่อพัฒนาและปรับปรุง ข้อบกพร่องการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนรวมทั้งปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอน ในกรณีที่ควรประเมินกำหนดให้ นำผลการประเมินระหว่างเรียนมาประกอบการพิจารณาด้วย

4.3 ปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้

1. กระบวนการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ ถ้าผู้เรียนมีโอกาสคิด นำ สร้างสรรค์โดยที่ครูช่วยจัดบรรยากาศการเรียนรู้ จัดสื่อ และสรุปสาระการเรียนรู้ร่วมกัน

2. คำมั่นถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านความสามารถทางสติปัญญา อารมณ์ สังคม ความพร้อมของร่างกายและจิตใจ และสร้างโอกาสให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายและต่อเนื่อง

3. สาระการเรียนรู้มีความสมดุลเหมาะสมกับวัย ความถนัด ความสนใจของผู้เรียนและความคาดหวังของสังคม ทั้งมีผลการเรียนรู้จากสาระและกระบวนการจะต้องทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดี และมีความสุขในการเรียน

4. แหล่งเรียนรู้มีหลากหลายและเพียงพอที่จะให้ผู้เรียนได้ใช้เป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ ตามความถนัด ความสนใจ

5. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับครู และระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตรที่ช่วยเหลือเกื้อกูล ห่วงใย มีกิจกรรมร่วมกันในกระบวนการเรียนรู้คือ แลกเปลี่ยนความรู้ ถกทอความคิด พิสูจน์ปัญหาาร่วมกัน

6. ศิษย์มีความศรัทธาต่อครูผู้สอน สาระที่เรียนรวมทั้งกระบวนการที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ ผู้เรียนใฝ่รู้ มีใจรักที่จะเรียนรู้ ทั้งนี้ครูต้องมีความเชื่อว่าศิษย์ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ และมีวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

7. สาระและกระบวนการเรียนรู้เชื่อมโยงกับเหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อมรอบตัวของผู้เรียน จนผู้เรียนสามารถนำผลจากการเรียนรู้ ไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริง

8. กระบวนการเรียนรู้ มีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่น ๆ เช่น ชุมชน ครอบครัวองค์กรต่าง ๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์และร่วมมือกันให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้สูงสุด

5. สมรรถภาพที่จำเป็นในการจัดกิจกรรมการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ
จำแนกเป็นด้านๆประกอบด้วย (คณะอนุกรรมการปฏิรูปการศึกษา 2543 : 18 – 23)

5.1 ความรู้ความเข้าใจในการวางแผนการสอน ครูผู้สอนต้องเตรียมศึกษาวิเคราะห์ เนื้อหาวิชาในหลักสูตรและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ว่าหลักสูตรต้องการอะไร ครูผู้สอนต้องจัดกระบวนการเรียนการสอนโดยยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ต้องรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล เป็นผู้คอยช่วยเหลืออำนวยความสะดวกในกระบวนการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ครูจะเป็นผู้วางแผนขั้นตอนทั้งเนื้อหาและวิธีการแก่ผู้เรียน จัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ จัดทำแผนการสอน กำหนดการสอน สารกิจกรรม แหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียนและการวัดผลประเมินผล ที่มุ่งพัฒนา “ คน ” และ “ ชีวิต ” ให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้เต็มศักยภาพ สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

5.2 การจัดกิจกรรมการสอน ครูผู้สอนใช้วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นทักษะกระบวนการ ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง เน้นกระบวนการคิด และการแก้ปัญหาที่หลากหลาย กระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา แสวงหาและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง มองเห็นความแตกต่างของผู้เรียน เอาใจใส่ผู้เรียนอย่างทั่วถึง เป็นผู้อำนวยความสะดวก เลือกใช้สื่อและจัดสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเหมาะสม แนะนำแหล่งการเรียนรู้ ที่มีอยู่มากทั้งในและนอกโรงเรียน ใช้วิธีการประเมินผลที่หลากหลาย ใช้ข้อมูลจากการประเมินผล มาปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น สามารถบูรณาการ และประยุกต์เชื่อมโยงวิชาต่างๆให้สอดคล้องกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2543 : 15-17)

วิลพร กุโณทัย (2530 : 19) ได้ให้ความหมายการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนคือ สภาพการจัดประสบการณ์และการกระทำกิจกรรมต่างๆที่จัดขึ้นจากความร่วมมือของผู้เรียนกับครูผู้สอน เพื่อให้การสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ทัศนีย์ ศุภเมธี (2533 : 189) กล่าวว่ากิจกรรมการเรียนการสอน คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่กระทำขึ้น เพื่อให้การเรียนการสอนได้ผลดี

กรมวิชาการ กองการวิจัยทางการศึกษา (2541 : 13-15) ได้กล่าวถึงวิธีการจัดกระบวนการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญว่ามีแนวทางในการจัดการเรียนการสอนดังนี้

1. สร้างบรรยากาศ ที่จะช่วยให้ผู้เรียน ได้มองเห็นความสัมพันธ์ของข้อมูลต่างๆได้ด้วยตนเอง

2. การอภิปรายหรือป้อนคำถาม เพื่อกระตุ้นให้เกิดการหยังเห็น หรือให้เกิดความเข้าใจหลายๆความคิดที่เกี่ยวข้องกัน

3. ถ้าการอภิปรายออกนอกประเด็น หากเป็นเรื่องที่น่าสนใจครูอาจเปิดโอกาสให้อภิปราย โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมให้น้อยที่สุดและพยายามดึงกลับเรื่องเดิม โดยไม่ให้เสียบรรยากาศ

4. การจัดบทเรียนโดยมีโครงสร้าง จะช่วยให้นักเรียนเข้าใจและประสบผลสำเร็จในการเรียนบทเรียนนั้นๆ

5. การสอนแบบค้นพบ เหมาะสำหรับผู้เรียนที่ฉลาด มีความเชื่อมั่นในตัวเอง ไม่เหมาะกับเด็กที่เรียนช้า

6. วัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ การพัฒนาความสามารถของผู้เรียนและช่วยให้คนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ความสำเร็จของการเรียนอยู่ที่การสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้

ชาตรี เกิดธรรม (2542 : 7-8) ได้กล่าวถึง การเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญว่าเป็นการสอนที่จัดเนื้อหาและกิจกรรมที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตที่เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของผู้เรียน เป็นการสอนที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้ลงมือกระทำด้วยตนเอง ตั้งแต่คิด ค้นคว้าหาคำรู้และลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอนจนเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ผู้สอนทำหน้าที่เป็นเพียงแนะนำหรือให้คำปรึกษา ในกัเรียนเป็นการเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการหาความรู้ (Learn how to learn) ซึ่งมีคุณค่ามากกว่า การเรียนรู้ด้วความรู้

พระราชวรมณี (2543: 12-20) กล่าวว่า การที่ถือว่าเด็กเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้และครูต้องสร้างความใฝ่รู้ขึ้นในจิตใจของเด็กให้ได้ คือให้มีธรรมชาติคือความใฝ่รู้และกัตดกัมยดาฉันทะคือความใฝ่ทำ เด็กมีความสุขในการเรียนรู้ ครูสร้างบรรยากาศในโรงเรียนให้เป็นสัปบุริสสังเสวะ หมายความว่า ครูเป็นกัลยาณมิตรคือเพื่อนที่ดี มีเมตตาให้ความรักความอบอุ่นแก่ผู้เรียนครูจะจัดการเรียนการสอนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยถือว่าผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับความสนใจและความสามารถของผู้เรียน

บลม (Bloom . 1976 : 7) เสนอแนวคิดไว้ว่า คนเราจะเรียนรู้ได้ดีหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับการจัดสถานการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมและสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ เกิดการเรียนรู้ ประสบความสำเร็จคือ การสร้างแรงจูงใจ และการช่วยเหลือให้ผู้เรียนเข้าใจจุดที่สำคัญๆของกระบวนการเรียนรู้

5.3 การสนับสนุนการสร้างแหล่งการเรียนรู้ ครูต้องเตรียมแหล่งข้อมูลทั้งที่เป็นสื่อการเรียน ใบความรู้ ใบงานและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆหรือศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง ที่มีข้อมูลความรู้ที่ผู้เรียนสามารถเลือกศึกษา ค้นคว้าตามความต้องการ การสำรวจแหล่งเรียนรู้

ครูต้องเตรียมแหล่งข้อมูลทั้งที่เป็นสื่อการเรียนใบความรู้ ใบงานและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆหรือศูนย์ การเรียนด้วยตนเองที่มีข้อมูลความรู้ที่ผู้เรียนสามารถเลือกศึกษา ค้นคว้าตามความต้องการ การสำรวจแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวน สาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์กีฬาและนันทนาการ เป็นต้น

ภิญโญ สาร (2523 : 160) ได้ให้ความหมายของวัสดุอุปกรณ์การสอนว่า วัสดุอุปกรณ์ทุกชนิดที่นำมาประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนได้เรียนรู้จากของจริงและมองเห็นสิ่งที่เรียนอย่างแท้จริง

ธีระศักดิ์ ลิขิตวัฒน์เศรษฐ (2544 : 10) ได้กล่าวถึงการจัดกระบวนการ เรียนรู้ให้บรรลุผลตามที่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดไว้ นั้น จะต้อง จัดหาสื่อที่หลากหลาย สื่อที่ผู้เรียนจับต้องได้โดยตรง ไม่ใช่สื่อที่ครูใช้แต่เพียงผู้เดียว เป็นสื่อ ที่ผู้เรียนจะต้องศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมากกว่าเป็นสื่อที่ครูคอยบอก คอยป้อนให้ตลอดเวลา เป็นสื่อที่เรียนรู้ได้ดี เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลและเน้นกระบวนการกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียน มีโอกาสได้เรียนรู้ร่วมกัน อันจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขตามความมุ่ง หมายและหลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้

ทิกกัน (Sidney G Tickon ,1971 : 73) กล่าวถึงความสำคัญของสื่อการ สอนว่า เป็นสิ่งที่สนองความแตกต่างระหว่างบุคคล เพราะส่งเสริมให้ ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้ ด้วยตนเอง ตามความสนใจและความต้องการ

สรุป สื่อการสอนเป็นสิ่งจำเป็นในการจัดกิจกรรมการสอนเป็นเครื่องมือที่ สนับสนุนให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ

5.4 การวัดและประเมินผลการสอน ครูผู้สอนต้องมีความรู้ความสามารถในการ ดำเนินการวัดและประเมินผลการสอน ให้ครอบคลุมทุกด้านทั้งในส่วนของกระบวนการและผล งาน ทั้งด้านความรู้ ความรู้สึกและทักษะการแสดงออกทุกด้าน และประเมินตามสภาพจริง ครูผู้สอนอาจวัดและประเมินผลการสอน โดยการสังเกตและประเมินพัฒนาการของผู้เรียนอย่าง ต่อเนื่อง ฝึกให้ผู้เรียนประเมินปรับปรุงตนเองและยอมรับผู้อื่น ใช้วิธีการวัดและประเมินผลที่ หลากหลาย มีการวัดโดยใช้ผลงานเป็นสำคัญ การวัดผลจะเน้นกระบวนการเรียนรู้ ใช้คำถาม เป็นเครื่องนำทางในการเรียนรู้ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผล

พจน์ สะเพียรชัย (2519 : 72-77) ได้ให้ความหมายของการประเมินผลทาง การศึกษาว่าเป็นกระบวนการตัดสินใจคุณค่าของกิจกรรมทางการศึกษาที่อาศัยวิธีการที่มีระบบ แบบแผน ในการเก็บรวบรวมข้อมูลหลักฐานและเหตุผลประกอบการพิจารณาตัดสินว่า กิจกรรม ทางศึกษานี้ดีหรือไม่ เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมประการใด

นิพนธ์ กิनावงศ์ (2523 : 137) เมื่อจัดการศึกษามีการสอน การวัดผลและประเมินผลจึงต้องมีอยู่ตลอดเวลา การวัดผลเป็นกิจกรรมที่ควบคู่กันไป เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ การประเมินผลจะมีจุดมุ่งหมาย 2 ประการ คือ การประเมินเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน และการประเมินเพื่อตัดสินผลการเรียน

สเนล (Snel , 1993: 6-8) กล่าวว่า การวัดผล หมายถึง กระบวนการหาปริมาณหรือจำนวนของสิ่งต่างๆ โดยใช้เครื่องมืออย่างใดอย่างหนึ่งมาวัด ผลจากการวัดมักจะออกมาเป็นตัวเลขหรือสัญลักษณ์หรือข้อมูล

ยอร์นลันด์ และ ลินน์ (Gronlund and Linn , 1990:6-8) ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์การวัดผลประเมินผลดังนี้

1. มีความชัดเจนในเทคนิค และเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล
2. เครื่องมือที่ใช้ต้องสามารถวัดคุณลักษณะที่ต้องการวัดได้จริง
3. การประเมินต้องใช้เทคนิคให้เหมาะสมกับสิ่งที่วัด
4. ต้องตระหนักถึงขอบเขตของเทคนิคที่จะนำไปประเมิน
5. การประเมินผลจะเป็นเครื่องมือที่นำไปสู่จุดหมายปลายทางเท่านั้นแต่จะไม่

จบสิ้นในตัวมันเอง จะต้องนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

6. ความต้องการฝึกอบรมและรูปแบบการฝึกอบรม

จากสภาพปัญหาของการศึกษาไทยประการหนึ่งที่เกิดขึ้นแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และมีแนวโน้มว่าจะมีอยู่ต่อไปในอนาคตก็คือ “คุณภาพการเรียนการสอนของครู” ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้ส่งผลถึง คุณภาพการศึกษาและคุณภาพของคน ทำให้เกิดปัญหาต่อการพัฒนาประเทศ และการแข่งขันทางสังคมโลกยุคโลกาภิวัตน์เป็นอันมากจำเป็นที่ทุกคนทุกส่วนต้องเข้ามาร่วมกันคิดแก้ปัญหา นี้ โดยมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาครู ให้มีสมรรถนะและศักยภาพสูง ในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาของประเทศ การพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพของครูจึงเป็นภารกิจที่สำคัญและควรดำเนินการโดยเร่งด่วน

หัวใจของการปฏิรูปการศึกษา ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ก็คือ การปฏิรูปการเรียนรู้ของคนไทยทุกคน ให้เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียน เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนปรารถนาจะเรียนรู้และร่วมกระบวนการเรียนรู้อย่างมีอิสระและเป็นสุขและเป็นที่ยอมรับว่าปัจจัยสำคัญยิ่งที่จะทำให้การปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียนประสบผลสำเร็จก็คือ “ครู” ดังนั้นก่อนที่จะปฏิรูปการเรียนรู้จำเป็นต้องปฏิรูปและพัฒนาครู การอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของครู และการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพื่อให้ได้ ครูดี ครูเก่ง ให้สามารถปฏิรูปการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ให้บรรลุผลสำเร็จ

การฝึกอบรม หมายถึง การเรียนการสอนและการเรียนรู้เพื่อให้ทำงานเฉพาะอย่างได้อย่างดี (สรรค์ วรอินทร์ 2529 : 48 - 71) การฝึกอบรมจึงจัดได้ว่าเป็นการจัดการศึกษารูปแบบหนึ่งที่มีจุดมุ่งหมายชัดเจนเฉพาะเจาะจง ให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้ตรงกับงานที่ตนจะออกไปทำ เนื่องจากการฝึกอบรมเป็นการจัดการศึกษาอย่างหนึ่งจึงต้องมีองค์ประกอบครบตามองค์ประกอบของหลักสูตรคือ (วิชัย วงศ์ใหญ่ 2526 : 17 อ้างอิงมาจาก Hilda Taba)

1. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร
2. เนื้อหาสาระที่จะนำมาใช้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์
3. ประสบการณ์การเรียนรู้
4. ยุทธวิธีการสอน

ซึ่งองค์ประกอบของหลักสูตรเหล่านี้จะได้มาจากกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมที่ดีสามารถที่จะกำหนดวัตถุประสงค์ ที่ตรงกับสภาพความต้องการของงานหรือปัญหาที่จะพัฒนา มีเนื้อหาสาระประสบการณ์การเรียนรู้หรือกิจกรรมการเรียนและวิธีการสอนที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์นั้น สามารถทำให้ผู้เรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมได้อย่างดี ในระยะเวลาอันสั้น

หลักสูตรการฝึกอบรม เป็นหัวใจของกระบวนการเรียนทั้งหมด เพราะหลักสูตรการฝึกอบรมที่ดี ย่อมสามารถที่จะพัฒนาให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ได้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ รอทเวล (William J. Rothwell. 1984 : 39-51) ได้แบ่งชนิดของหลักสูตรการฝึกอบรมไว้ดังนี้ คือ

■ หลักสูตรที่เน้นเนื้อหาวิชา (Subject Centered Design) หลักสูตรชนิดนี้ได้ตั้งสมมติฐานไว้ว่าผู้สอนเป็นผู้เชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชานั้น และจะเป็นผู้ที่กำหนดเนื้อหาวิชา การจัดลำดับขั้นตอนของเนื้อหาวิชาเอง ซึ่งทำให้มีข้อเสียตรงที่หลักสูตรชนิดนี้มีจุดมุ่งหมายไม่ชัดเจน

ทางแก้ไขที่จะทำให้หลักสูตรชนิดนี้ดีขึ้นได้ ดังนี้

- .1 สอบถามผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้นว่าควรที่จะเลือกเนื้อหาชนิดใดบ้าง
- 1.2 จัดลำดับขั้นตอนของเนื้อหาให้สอดคล้องกับจุดประสงค์และความยากง่าย
- 1.3 กำหนดหลักสูตรขึ้นมา

2. หลักสูตรที่เน้นประสบการณ์ (Experience Centered Design) หลักสูตรนี้จะเน้นที่ประสบการณ์ของผู้เรียน ที่เกิดขึ้นระหว่างที่มีการเรียนการสอน หลักสูตรจะเน้นให้ผู้เรียนได้เลือกประสบการณ์การเรียนของตนด้วยตนเอง ตามลักษณะของความสนใจของผู้เรียน

จุดอ่อนของหลักสูตรชนิดนี้ คือบางครั้งประสบการณ์ที่เลือกไม่สามารถจะตอบสนองจุดมุ่งหมายของการฝึกอบรมได้

3. หลักสูตรเน้นจุดประสงค์ (Objective Centered Design) หลักสูตรชนิดนี้มีข้อสมมติฐานเบื้องต้นว่าการเรียนการสอนอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎี สิ่งเร้าและการตอบสนอง (stimulus – Response Theory) และผู้สอนเป็นผู้สร้างเสริมระดับความสามารถของผู้เรียนผู้สอนได้ถูกกำหนดว่าเป็นผู้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ดังนั้นหลักสูตรจึงต้องมีวัตถุประสงค์ที่สามารถสังเกตและวัดได้

วัตถุประสงค์ที่ใช้ในหลักสูตรนี้มี 2 ชนิดคือ

- วัตถุประสงค์ที่ใช้ปัญหาเป็นศูนย์กลาง
- วัตถุประสงค์ที่ใช้สมรรถภาพเป็นฐาน

วิธีการออกแบบหลักสูตรทั้งสองชนิดแตกต่างกันอยู่บ้าง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้คือ

ก. หลักสูตรที่ใช้ปัญหาเป็นศูนย์กลาง (Problem Center Curricula) มีขั้นตอนในการพัฒนาดังต่อไปนี้

1. ระบุปัญหาในเรื่องความสามารถ
2. ระบุถึงธรรมชาติของปัญหา
3. รวบรวมหลักฐานเพื่อสนับสนุนและตรวจสอบปัญหา
4. ประเมินความจำเป็นในการฝึกอบรมจากจุดยืนขององค์กรบุคคลและของงาน
5. สังเคราะห์หาความจำเป็นเหล่านั้น
6. แยกปัญหาที่ต้องฝึกอบรมออกจากปัญหาที่ไม่ใช่ปัญหาการฝึกอบรม
7. สร้างวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เพื่อระบุว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมควรจะทำสิ่งใดบ้าง ตามหน่วยการฝึกอบรม
8. ตรวจสอบความปรารถนาขององค์กรกับจุดประสงค์
9. สร้างหลักสูตร

ข. หลักสูตรที่ใช้สมรรถภาพเป็นฐาน (Competency – Base – Curricula) การพัฒนาหลักสูตรนี้มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. พัฒนารูปแบบของสมรรถภาพของคนที่ทำงานใดงานหนึ่งขึ้นโดยการ
 - สอบถามผู้ปฏิบัติงาน
 - สอบถามบุคคลที่เกี่ยวข้อง
 - ศึกษาจากเอกสาร
 - สร้างรายการสมรรถภาพ
 - กำหนดลำดับขั้นตอนของสมรรถภาพ
 - สร้างฐานของสมรรถภาพ

4. หลักสูตรที่เน้นโอกาส (Opportunity Centered Design) หลักสูตรแบบนี้มีสมมุติฐานว่า ผู้สอนเป็นผู้เชี่ยวชาญที่จะกำหนดปัญหามาให้กลุ่มได้แก้ไข และผู้เรียนก็เป็นผู้ที่เต็มไปด้วยศักยภาพที่รอคอยแก้ไขออกไปใช้ ฉะนั้นการเรียนการสอนจัดสิ่งเร้าที่จะดึงเอาความรู้ความสามารถนั้นออกมา ฉะนั้นหลักสูตรจึงเน้นที่ตัวบุคคล และปัญหา ผู้เรียนจะเป็นผู้กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ด้วยตนเอง และตกอยู่ภายใต้อิทธิพลการถามตอบคำถามจากครู จุดเด่นของหลักสูตรนี้อยู่ที่การร่วมกันตัดสินใจ วิธีการออกแบบหลักสูตรชนิดนี้ทำดังนี้คือ

- 1.ระบุปัญหาที่นักเรียนประสบอยู่ ซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละบุคคล
- 2.ยกปัญหาเหล่านั้นให้นักเรียนได้แก้ไข
- 3.ให้ผู้เรียนเสนอวิธีการแก้ไข
- 4.ในการแก้ปัญหาเหล่านั้นได้รับการสนับสนุนจากการถามตอบตามวิธี
- 5.วัดความสำเร็จของความพยายามนี้โดยวิธีการใช้การสังเกตระยะยาว

จะเห็นได้ว่าหลักสูตรทั้ง 4 ชนิดนี้ หลักสูตรที่ยึดเอาจุดประสงค์เป็นหลัก สามารถที่จะพัฒนาผู้เรียนได้ตามเป้าประสงค์ของการทำงานมากที่สุด

แนวการพัฒนาหลักสูตรตามแนวความคิดของทาบา (Hilda Taba) มี 11 ขั้นตอนดังนี้คือ

1. ส่วนประกอบของหลักสูตร ทาบาได้เสนอไว้ 4 ประการคือ

- 1.1 วัตถุประสงค์ของหลักสูตร ซึ่งจำเป็นต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

- 1.2 เนื้อหาสาระที่นำมาใช้ตอบสนองต่อการบรรลุเป้าหมาย

- 1.3 ประสบการณ์ที่จำเป็น และเป็นที่ต้องการ ในอันที่จะเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมาย

- 1.4 เราจะใช้ยุทธวิธีการสอนอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับเนื้อหาและบุคคล

2. การศึกษาข้อมูลเพื่อนำมาเป็นเครื่องกำหนดเกณฑ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งข้อมูลที่ใช้ได้แก่ ค่านิยม สมรรถภาพ คุณลักษณะของผู้เรียน กระบวนการเรียนรู้และธรรมชาติของความรู้ที่เราจะนำมาใช้พัฒนาหลักสูตร

3. วัตถุประสงค์ มีอยู่ 4 ประการ

- 3.1 วัตถุประสงค์เกี่ยวกับความรู้ที่จะนำไปสู่การพัฒนาและเสริมสร้างวัตถุประสงค์อีก 3 ระดับ

- 3.2 วัตถุประสงค์เกี่ยวกับการคิด ซึ่งหมายถึงกระบวนการของสิ่งกับสิ่งที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน การจัดรวมพินิจเพื่อนำไปสู่หลักการ การวิเคราะห์แก้ปัญหาและการคาดคะเนเป็นต้น

- 3.3 วัตถุประสงค์เกี่ยวกับทัศนคติ

- 3.4 วัตถุประสงค์เกี่ยวกับทักษะ

ตามแนวคิดของทาบา วัตถุประสงค์ข้อ 1 จะนำไปสู่วัตถุประสงค์ข้ออื่นๆอีก

3 ระดับได้

4. เกณฑ์ในการกำหนดวัตถุประสงค์ ทาบาได้เสนอแนะว่า ให้ถามคำถามเหล่านี้เพื่อประกอบการพิจารณา

- 4.1 สิ่งเหล่านั้นสำคัญต่อวัฒนธรรมหรือไม่
- 4.2 สิ่งเหล่านั้นสัมพันธ์ต่อเนื้อหาสาระและการเรียนรู้หรือไม่
- 4.3 วัตถุประสงค์แสดงความแจ่มชัดในการเลือก และจัดประสบการณ์

ในการเรียนรู้หรือไม่

- 4.4 วัตถุประสงค์ได้แสดงระดับพฤติกรรมต่างๆมา ชัดเจนหรือยัง
- 4.5 วัตถุประสงค์ได้ครอบคลุมผลที่จะเกิดขึ้นในการปฏิบัติเพียงใด
- 4.6 วัตถุประสงค์แต่ละข้อได้แสดงเอกลักษณ์ของมันเพียงใด ซ้ำซ้อนกัน

หรือไม่

5. การเลือกเนื้อหาสาระและการรวบรวมพินิจ เราจะพิจารณาว่าตรงกับวัตถุประสงค์หรือไม่ เรียงลำดับก่อนหลังถูกต้องตามธรรมชาติของเนื้อหาวิชาเพียงใด

เนื้อหาสาระประกอบด้วย

1. สิ่งกับพื้นฐาน (Basic Concept) ซึ่งเป็นแกนสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร

2. แนวคิดที่สำคัญ (Main Idea) ซึ่งเป็นพื้นฐานในการแสดงธรรมชาติวิชา และการรวมพินิจความรู้ประสบการณ์ต่างๆ

3. เนื้อหาสาระที่มีลักษณะเฉพาะ (Specific Content) ได้แก่ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง การแสดงรายละเอียดและหัวข้อเฉพาะ

6. เกณฑ์ในการพิจารณาเลือกเนื้อหาสาระ เนื้อหาสาระที่จะนำมาให้เรียนรู้นั้น ควรจะสำคัญและจำเป็นต่อผู้เรียนซึ่ง ทาบา ได้เสนอแนวคิดในการเลือกเนื้อหาสาระดังนี้คือ

6.1 ความรู้ที่ได้คัดเลือกมานั้น ได้แสดงถึงความแตกต่างและมีลักษณะเฉพาะของมันเองหรือไม่

6.2 เนื้อหาสาระสมดุลในธรรมชาติวิชาหรือไม่ ทั้งในด้านความกว้างและความลึก

6.3 เนื้อหาสาระได้สนองความต้องการ และความสนใจของผู้เรียนเพียงใด

6.4 เนื้อหาสาระนี้มีสัมกับ แนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนเพียงใด

6.5 เนื้อหาสาระมีเหตุผลที่สัมพันธ์กับแนวคิดใหญ่และสัมกับพื้นฐานเพียงใด

6.6 เนื้อหาสาระได้แสดงถึงแนวหรือวิธีการที่จะแสวงหาความรู้ให้กับผู้เรียน

ได้อย่างไร

7. ปัญหาเกี่ยวกับการจัดรวบรวมเนื้อหาสาระ การเลือกเนื้อหาจะต้องนำข้อมูลมาประกอบอีก 4 ประการ คือ

- 7.1 เนื้อหาสาระไปกีดขวางธรรมชาติการเรียนรู้ตามหลักจิตวิทยาหรือไม่
- 7.2 พยายามให้ศึกษาได้กว้างมากกว่าลึก
- 7.3 พยายามส่งเสริมความรู้ที่สามารถหลอมรวมกับวิชาอื่นได้
- 7.4 พยายามเลือกเนื้อหาที่สมดุลที่มีทั้งกว้างและลึก

8. การเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ทาบามีเกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้

- 8.1 ต้องฝึกปฏิบัติอย่างกว้างขวาง คำนึงถึงวิธีการมากกว่าผลผลิต
- 8.2 ประสบการณ์การเรียนรู้จะต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย
- 8.3 การเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งหลายควรจะตอบสนอง

ด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ

- 8.4 การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ควรจะตอบสนองจุดประสงค์

หลายๆข้อ

- 8.5 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ควรคำนึงถึงลำดับก่อนหลังเพื่อไม่

ให้ผู้เรียนสับสน

- 8.6 การจัดประสบการณ์ควรจะท้าทายผู้เรียน

8.7 การจัดประสบการณ์ ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้แสดงออกได้อย่างเสรี ส่งเสริมการคิดเองทำเอง

8.8 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ควรคำนึงถึงหลักจิตวิทยา ในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคลและความสนใจเป็นต้น

9. ลำดับขั้นของการพัฒนาหลักสูตร ทาบ่า ได้เสนอไว้ถึงขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อทบทวนกระบวนการทั้งหมดคือ

- 9.1 การศึกษาวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน สังคมและวัฒนธรรม

- 9.2 การกำหนดจุดมุ่งหมาย

- 9.3 การเลือกเนื้อหาสาระ

- 9.4 การจัดรวบรวมพินิจเนื้อหาสาระ

- 9.5 การเลือกประสบการณ์เรียน

- 9.6 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

9.7 การประเมินผลเพื่อตรวจสอบดูว่า กิจกรรมและประสบการณ์ที่จัดขึ้น ได้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่

10. ยุทธวิธีการสอน ยุทธวิธีการสอนและประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นตัวกำหนดสถานการณ์ เงื่อนไขของการเรียนรู้ ทั้งนี้ในการสอนทุกครั้ง วัตถุประสงค์การสอนจะแสดงถึงผลผลิตและรูปแบบการสอนจะแสดงถึงขั้นตอนในการเรียนรู้

เกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกพฤติกรรมการเรียนการสอนคือ

1. การวินิจฉัยระดับความรู้ความสามารถของเด็กว่ามีระดับความสามารถอย่างไร เพื่อประโยชน์ในการกำหนดวิธีการสอน

2. การพัฒนาการเรียนรู้ควรเป็นลำดับขั้นตอน

3. มุ่งเน้นเกี่ยวกับความคาดหมาย ในด้านความรู้ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน ว่าเป็น อย่่างไรและเพื่ออะไร

4. การใช้คำถามให้เกิดการย้่วยให้เกิดการคิด

5. การมีแผนภูมิเกี่ยวกับลำดับขั้นตอนของความรู้

6. จุดประสงค์หนึ่งควรมีวิธีการสอนหลายรูปแบบ

7. ให้ความสนใจและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับช่องว่างของความรู้กับเนื้อหาสาระที่จะมาสัมพันธ์กับการเรียนรู้ของเด็ก

8. สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้น่าเรียน น่าศึกษา

11. การประเมินผล ต้องมีการประเมินผลที่สัมพันธ์กับจุดมุ่งหมาย ครอบคลุมทุกเนื้อหาความรู้ และต่อเนื่องตลอดเวลา โดยใช้แบบทดสอบที่มีความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สายสวาท สากรัต (2534 : 81) ได้ศึกษาปัจจัยบางประการที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดพิจิตร wuii ขนาดของโรงเรียน วุฒิทางการศึกษาของครูที่สอนคณิตศาสตร์มีความสัมพันธ์กับตัวเกณฑ์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ณรงค์ จันทุม (2539 : 93) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการใช้สื่อการสอนวิชาอาชีวพีในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น wuii ด้านการเลือกสื่อมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาประสบการณ์ในการสอน วุฒิการศึกษา และขนาดของโรงเรียน พบว่ามีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาสูงสุดที่พบคือแหล่งที่จะให้บริการเลือกสื่อการสอน และความพอเพียงของจำนวนสื่อที่อยู่ในโรงเรียนปัญหาด้านการเตรียมการสอน พบว่าโดยส่วนรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาตามประสบการณ์ในการสอน วุฒิการศึกษา และขนาดของโรงเรียน wuii มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาสูงสุดคือ เวลาในการเตรียมสื่อการสอน

ศรีพรรณ เวียนทอง และคณะ (2542 : 80-81) ได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องความสำเร็จของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง wuii ปัจจัยความพร้อมด้านการบริหาร ด้านหลักสูตร ด้านบุคลากร ด้านอาคารสถานที่ ด้านการใช้สื่ออุปกรณ์ และ

ด้านการประชาสัมพันธ์ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ปัจจัยด้านกระบวนการ การเตรียมการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล การนิเทศติดตาม ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และปัจจัยด้านการผลิต wuui ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนแบบใหม่ คือนักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนด้วย

จินดา เพ็ชรรัตน์ (2543 : 74) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดพิษณุโลก พบว่าการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ในภาพรวมมีการปฏิบัติในระดับมากและเมื่อจำแนกตามรายด้านพบว่า มีการปฏิบัติตามลำดับดังนี้ ด้านการเตรียมการสอนมีการปฏิบัติในระดับปานกลาง ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีการปฏิบัติในระดับมาก ด้านการใช้สื่อและอุปกรณ์มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง ด้านการวัดผลประเมินผลมีการปฏิบัติในระดับมาก เมื่อจำแนกตามขนาดและที่ตั้งของโรงเรียน พบว่าในภาพรวมมีการปฏิบัติในระดับมาก ตามลำดับ ได้แก่ โรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองและนอกเขตอำเภอเมืองมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทั้ง 2 ประเภท ด้านวุฒิภาวะศึกษาและประสบการณ์การสอน wuui ไม่มีความสัมพันธ์กับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

เนาวรัตน์ สร้อยนุ้ม (2543) ได้ศึกษาปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก พบ ii ปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย ในภาพรวมมีปัญหายุ่งในระดับน้อย ครูผู้สอนที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การสอนต่างกันมีปัญหาการจัดกิจกรรมการสอน ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน และครูผู้สอนสังกัดขนาดโรงเรียนต่างกัน มีปัญหาการจัดกิจกรรมการสอน ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

สุภาพพร กิตินันท์ (2543) ได้ศึกษาการศึกษาบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาและครูตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดพิษณุโลก wuui ครูโรงเรียนมัศึกษามีบทบาทหน้าที่ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการเตรียมการ ด้านการดำเนินการ และด้านการประเมินผล ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดพิษณุโลก ในภาพรวมทุกด้าน และเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากและไม่แตกต่างกัน

ทิพย์วรรณ คล้าคง (2544) ได้ศึกษาการศึกษาสภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 ของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติจังหวัดสุโขทัยพบว่าสภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกตามรายชั้นที่สอน พบว่า โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่าโดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบเป็นรายข้อ พบว่าครูผู้สอนที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรีมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่แตกต่างกับครูผู้สอนสูงกว่าระดับปริญญาตรี ในเรื่องเชื่อมโยงความรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ข้าราชการครูที่มีระดับสูงกว่าปริญญาตรี ได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นและพัฒนาตนเองในการค้นคว้าหาเทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอนที่ทันสมัยอยู่เสมอ

มนัส เรืองเดช (ม.ป.ป. : 151) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาและผลการใช้เอกสารที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 7 พบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางวิชาสังคมศึกษา ทั้งในภาพรวมและรายด้านได้แก่ ด้านการเตรียมการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อและอุปกรณ์ ด้านการวัดผลประเมินผลการเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ในด้านการเตรียมการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อและอุปกรณ์ และด้านการวัดผลประเมินผล พบว่าในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามขนาดและที่ตั้งของโรงเรียน พบว่าในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนในด้านวุฒิการศึกษาและประสบการณ์การสอน พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับการจัดการเรียนการสอน ซึ่งปัจจัยด้านต่าง ๆ ดังกล่าวจะส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญด้วย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

- วุฒิทางการศึกษา
- ต่ำกว่าปริญญาตรี
- ปริญญาตรี
- ปริญญาโท
- ประสบการณ์ในการสอน
- ต่ำกว่า 10 ปี
- 11 – 20 ปี
- 21 ปีขึ้นไป
- ขนาดของโรงเรียน
- ขนาดเล็ก
- ขนาดกลาง
- ขนาดใหญ่

ตัวแปรตาม

สมรรถภาพที่จำเป็นในการจัดกิจกรรมการสอน
โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

- ด้านความรู้-ความเข้าใจในการวางแผนการ
สอน
- การจัดกิจกรรมการสอน
- การสนับสนุนและสร้างแหล่งการเรียนรู้
- การวัดและประเมินผล

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
Pibulsongkram Rajabhat University